

др Владислав Пузовић
Универзитет у Београду
Православни богословски факултет
Катедра за Општу историју Цркве

Викентије Флоријанович Фрадински – историчар Цркве

Апстракт: На основу архивске грађе из Архива Србије (Београд) и Архива Православног богословског факултета Универзитета у Београду, као и научних студија професора др Викентија Флоријановича Фрадинског, у овом раду* представљен је допринос поменутог дугогодишњег професора ПБФ развоју српске црквеноисторијске науке и српског академског богословља уопште.

Кључне речи: проф. др Викентије Флоријанович Фрадински, Православни богословски факултет у Београду, Општа историја Хришћанске Цркве, Свети Нил Синајски, источне хејеродоксне заједнице.

Увод

Професор др Викентије Флоријанович Фрадински оставио је значајан траг у историји београдског Православног богословског факултета.¹ Најпре као асистент, затим као доцент, и на крају као ванредни професор, радио је неколико деценија на Катедри за Општу историју Хришћанске Цркве поменутог факултета. Његова биографија и научни радови пружају сведочанство о личности, која је свој живот посветила науци и Цркви, а нарочито београдском Православном богословском факултету, којем је остао веран и у најтежим моментима његове досадашње историје. На основу архивске грађе (Архив Србије (Београд) и Архив Православног богословског факултета Универзитета у Београду), као и на основу његових научних

* Овај рад је настао у оквиру пројекта бр. 179078 „Српска теологија у двадесетом веку: фундаменталне претпоставке теолошких дисциплина у европском контексту – историја и савремена перспектива“, који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

¹ О проф. др Викентију Флоријановичу Фрадинском, до сада, објављени су следећи радови: Кашић Д., Црквени историчар др Викентије Ф. Фрадински, *Бојословље*, 1-2, 1961, 27-32; Атанасије (Јевтић), Др Викентије Флоријанович Фрадински, *Бојословље*, 1-2, 1980, 191-192. Прикази његове докторске дисертације: Филарет (Гранић), Вик. Фрадински, Св. Нил Синајски, његов живот, књижевни рад и морално-аскетско учење. Diss. Београд 1938. IX, 173, 8, *Бојословље*, 2, 1939, 175-180; Fradinschi Vichentie, Св. Нил Синајски, његов живот, књижевни рад и морално-аскетско учење, *Biserica Ortodoxa Romana*, 1939, 83-84; Дакић В., В. Фрадински: Св. Нил Синајски, *Прејег епархије Нишке*, 1939; Граббе Ј., В. Фрадински: Св. Нил Синајски, његов живот, књижевни рад и морално-аскетско учење, *Православная мысль*, 1, 1939 (подаци о последња три наведена приказа доктората Фрадинског представљени су на основу података преузетих из: Архив Србије (Београд), фонд: Министарство просвете Краљевине Југославије, *Досије Викентија Флоријановича Фрадинског*).

студија, у овом раду разматра се допринос Викентија Флоријановича Фрадинског развоју српског академског богословља, у првој половини и средином XX века.

Биографија²

Викентије Флоријанович Фрадински рођен је 11. новембра 1892. године у Житомиру (Руска царевина; данас Украјина). У Житомиру је завршио гимназију 1911. године. Војну академију завршио је 1914. године у Одеси. Био је учесник Првог светског, а потом и грађанског рата у Русији, у коме је био тешко рањен.³ Као тешки рањеник пребачен је у Краљевину Срба, Хрвата и Словенаца, где је лечен (у Боки Которској).⁴ Године 1921. уписао је новостворени Православни богословски факултет у Београду,⁵ који је завршио 1926. године (број дипломе 300, од 13. марта 1926. године).⁶ Као одличан студент, био је изабран за библиотекара и асистента на ПБФ.⁷ После оснивања Богословског института Светог Сергија у Паризу, добио је позив да пређе у Париз (на препоруку Николаја Никаноровича Глубоковског), који је, уз захвалност, одбио, желећи да остане на београдском Православном богословском факултету. Испит за асистента Универзитета положио је са оценом *одличан*, 13. и 14. маја 1937. године.⁸ После вишегодишњег истраживања тематике везане за богословско-аскетску делатност Светог Нила Синајског, са успехом, одбранио је докторску дисертацију под насловом *Светии Нил Синајски, његов живот, књижевни рад и морално-аскетско учење*, 25. јануара 1939. године.⁹ Тиме је постао други доктор богословских наука у историји Православног богословског

² Биографски подаци о проф. др Викентију Флоријановичу Фрадинском представљени су на основу следећих архивских материјала: Архив Србије (Београд) (даље: АС), фонд: Министарство просвете Краљевине Југославије, *Досије Викентија Флоријановича Фрадинског*; Архив Православног богословског факултета (Београд) (даље: Архив ПБФ), *Досије Викентија Флоријановича Фрадинског (студентски)*; Архив ПБФ, *Досије Викентија Флоријановича Фрадинског (професорски)*; Архив ПБФ, *Књига дипломираних студената на основним студијама (1925-1998)*; Архив ПБФ, *Главна књига уписаних студената на Богословски факултет СПЦ, од оснивања факултета до 1995. године*; Архив ПБФ, *Књига записника седница факултетског Савета 1920-1930*.

³ У Првом светском рату рањен је у стомак, а у грађанском рату, као артиљеријски капетан «беле» антибољшевичке армије, рањен је сабљом у главу.- АС, фонд: Министарство просвете Краљевине Југославије, *Досије Викентија Флоријановича Фрадинског*.

⁴ Од последица рањавања Фрадински је имао здравствене проблеме целог живота. У војној евиденцији Краљевине Југославије, а потом и ФНР Југославије, вођен је као «стално неспособан».- АС, фонд: Министарство просвете Краљевине Југославије, *Досије Викентија Флоријановича Фрадинског*; Архив ПБФ, *Досије Викентија Флоријановича Фрадинског (професорски)*.

⁵ Архив ПБФ, *Главна књига уписаних студената на Богословски факултет СПЦ, од оснивања факултета до 1995. године*.

⁶ Архив ПБФ, *Књига дипломираних студената на основним студијама (1925-1998)*.

⁷ Фрадински је у звању асистента-библиотекара изабран на седници Савета ПБФ, одржаној 3. маја 1924. године.- Архив ПБФ, *Књига записника седница факултетског Савета 1920-1930*, 169.

⁸ Поменути испит Фрадински је полагао за струку *Православна хришћанска аполотејтика*. Као домаћи састав обрадио је тему *Научно-критички преглед Ренановог дела «Живот Исусов»*, а као писмени задатак тему *Есхатејтика теорија о пореклу религије*.- АС, фонд: Министарство просвете Краљевине Југославије, *Досије Викентија Флоријановича Фрадинског*; Архив ПБФ, *Досије Викентија Флоријановича Фрадинског (професорски)*.

⁹ Фрадински је докторат одбранио пред Комисијом у следећем саставу: др Радивој Јосиф (декан ПБФ), др Атанасије Поповић, др Драгутин Анастасијевић, др Радослав Грујић и др Филарет (Гранић).- Архив ПБФ, *Досије Викентија Флоријановича Фрадинског (професорски)*.

факултета у Београду¹⁰ (број докторске дипломе 577, од 6. марта 1939. године),¹¹ и један од двојице Руса који су докторирали на поменутом факултету у његовој досадашњој историји (не рачунајући почасне докторате).¹² После одбрањеног доктората Фрадински је постао доцент на ПБФ (4. септембар 1939. године), на Катедри за Општу историју Хришћанске Цркве (утемељивач ове катедре био је, такође, Рус - др Александар Павлович Доброклонски).¹³

Период окупације, током Другог светског рата, Фрадински је провео у Београду, делећи судбину ПБФ,¹⁴ и живећи у оскудици сваке врсте.¹⁵ После Другог светског рата био је именован за секретара Подворја Московске патријаршије у Београду (20. април 1945. године). У тешким околностима, под новим комунистичким режимом, учествовао је у обнови рада ПБФ. Шестог септембра 1945. године изабран је за ванредног професора на ПБФ (на предлог др Драгутина Атанасијевића). Приликом изbacивања ПБФ са београдског Универзитета 1952. године, делећи до краја судбину факултета и ризикујући материјални статус, Фрадински је донео одлуку да остане на факултету.¹⁶ Године 1954. био је пензионисан,¹⁷ а од 1959. године радио је поново на ПБФ као хонорарни професор Опште историје Хришћанске Цркве и предавач руског језика. Био је члан Одбора за издавање Светосавске Крмчије Српске академије наука (од 1955. године).¹⁸ Умро је 8. фебруара 1961. године и сахрањен је на београдском Новом гробљу.¹⁹

¹⁰ Први доктор богословских наука у историји Православног богословског факултета у Београду био је Ђоко Слијепчевић. До почетка Другог светског рата, осим Слијепчевића и Фрадинског, на ПБФ су докторирали још Лука Вукмановић и Милош Ердељан.- Драшковић Ч., Четрдесет година Богословског факултета у Београду, *Богословље*, 1-2, 1961, 23-24.

¹¹ Архив ПБФ, *Досије Викенџија Флоријановича Фрадинског (професорски)*.

¹² Други Рус, који је, до сада, докторирао на Православном богословском факултету у Београду, јесте Амвросије Погодин (1965).

¹³ О професору Доброклонском детаљније: Пузовић В., Личност и дело проф. др Александра Павловича Доброклонског (I део), *Српска теологија у XX веку – истраживачки проблеми и резултати*, 10, 2011, 39-74; Исти, Личност и дело проф. др Александра Павловича Доброклонског (II део), *Српска теологија у XX веку – истраживачки проблеми и резултати*, 11, 2012, 92-111.

¹⁴ Пензионисан је одлуком Неђићеве владе, са још петорицом професора ПБФ, 3. децембра 1942. године.- АС, фонд: Министарство просвете Краљевине Југославије, *Досије Викенџија Флоријановича Фрадинског*.

¹⁵ Према личном сведочењу, пред крај рата био је принуђен да се бави «тешким физичким пословима, као обични радник: копао сам земљу, носио воду, цепао дрва».- АС, фонд: Министарство просвете Краљевине Југославије, *Досије Викенџија Флоријановича Фрадинског*.

¹⁶ Двадесет петог јуна 1952. године, председнику Комисије за ликвидацију ПБФ проректору београдског Универзитета др Бориславу Благојевићу, Фрадински је дао следећу изјаву: „Овим изјављујем да, после укидања Богословског факултета као државне установе и преузимања његовог од стране Српске православне цркве, желим да останем и даље на Богословском факултету, где ћу наставити свој 28-годишњи научни рад на богословско-историјској науци.“- АС, фонд: Министарство просвете Краљевине Југославије, *Досије Викенџија Флоријановича Фрадинског*.

¹⁷ Фрадински је пензионисан одлуком Светог архијерејског синода Српске Цркве, због неступања у свештенички чин, упркос таквој обавези свих доцената и ванредних професора ПБФ (члан 14. и 27. Основне уредбе ПБФ, од 1. јула 1952. године).- Архив ПБФ, *Досије Викенџија Флоријановича Фрадинског (професорски)*.

¹⁸ Архив ПБФ, *Досије Викенџија Флоријановича Фрадинског (професорски)*.

¹⁹ Опело професору Фрадинском служио је епископ шабачко-ваљевски Јован (Велимировић). Опроштајни говор, у име савета ПБФ одржао је проф. Благота Гардашевић, док се од Фрадинског у име Руске цркве опростио прота Виталиј Тарасјев, а у име студената ПБФ Ристо Радовић (потоњи митрополит црногорско-приморски Амфилохије).- Кашић Д., *Црквени историјар др Викенџија Ф. Фрадински*, 27.

Научни радови

Научни радови Викентија Флоријановича Фрадинског могу се сврстати у три основне групе: 1) докторска дисертација под насловом *Свeйшi Нил Синајски, њeгов живоиш, књижевни рад и морално-аскейско учење*; 2) два рада објављена у *Бојословљу*, уочи Другог светског рата, у вези са историјом Цркве у првом миленијуму; 3) група радова о источним хетеродоксним заједницама (дохалкидонци-монофизити и несторијанци), који су током 50-их година објављивани у *Зборнику Православној бојословској факултeиши* и *Бојословљу*.

Најзначајнији научни рад Фрадинског представља његова докторска дисертација под насловом *Свeйшi Нил Синајски, њeгов живоиш, књижевни рад и морално-аскейско учење*, коју је одбранио 25. јануара 1939. године на београдском Православном богословском факултету. Ова дисертација је, „по руском моделу“ – пре саме одбране, сукцесивно објављивана у *Бојословљу*,²⁰ док је после одбране објављена као монографија под насловом *Морално-аскейско учење Свeйшi Нила Синајског*.²¹ Био је то први систематски рад о Светом Нилу Синајском, у оквирима православне богословске литературе.²² Истичући да је у дотадашњој богословској науци личност Светог Нила остала у сенци великих Отаца Цркве, из друге половине IV и почетка V века, Фрадински наводи главни циљ свог рада: „Ако би наш скромни рад успео ма и делимично да попуни ову празнину у православној богословској књижевности, сматраћемо да је циљ, који смо поставили, постигнут.“²³

Студија Фрадинског о Светом Нилу Синајском састоји се из три тематске целине. У првом делу под насловом *Живоиш Свeйшi Нила Синајског*,²⁴ аутор износи детаљне биографске податке, на основу оскудних извора. Марљиво и савесно реконструише кључне етапе живота синајског подвижника, почев од његовог образовања, световне каријере и породичног живота, до монашења, подвижништва и смрти у Синајској пустињи. У другом делу под насловом *Књижевни рад Свeйшi Нила Синајског*,²⁵ аутор, у класичном патролошком маниру, представља дела Светог Нила, сврставајући их у неколико група (списи о хришћанским врлинама и пороцима, списи о монашком животу, писма, изреке и изгубљена и неаутентична дела). Свако дело Светог Нила представља понаособ, излажући у основним црта-

²⁰ Фрадински В. Ф., Свети Нил Синајски, његов живот, књижевни рад и морално-аскетско учење, *Бојословље*, 3 (1931) 200-218; 4 (1931) 289-304; 1 (1932) 23-41; 2 (1932) 154-164; 1 (1933) 45-60; 3 (1933) 222-241; 4 (1933) 307-319; 1 (1934) 41-53; 2 (1934) 175-185; 2 (1936) 146-162; 2 (1938) 124-144.

²¹ Податак о поменутој монографији доноси Атанасије (Јевтић) у јубиларном броју *Бојословља* (1980) (Атанасије (Јевтић), *Др Викентије Флоријанович Фрадински*, 191). За представљање и анализу докторске дисертације Фрадинског, у овом раду користимо верзију која је објављивана у *Бојословљу*.

²² У уводу свог рада Фрадински наводи да су, до тада, објављена свега два систематска рада о Светом Нилу Синајском. Ови радови објављени су на немачком језику, а аутори су припадали римокатоличкој и протестантској заједници (Degenhart F., *Der hl. Nilus Sinaita. Sein Leben und seine Lehre vom Mönchtum, Beiträge zur Geschichte des alten Mönchtums und des Benediktinerordens*, 6, Münster, 1915; Heussi K., *Untersuchungen zu Nilus dem Asketen, Texte und Untersuchungen*, 42, Leipzig, 1917). Поменута два аутора су, касније, наставила полемику везану за њихова истраживања. - Фрадински В. Ф., *Живот, књижевни рад и морално-аскетско учење Светог Нила Синајског*, *Бојословље*, 3, 1931, 201.

²³ *Истио*, 202.

²⁴ *Истио*, 202-218.

²⁵ *Исти*, *Бојословље*, 4, 1931, 289-304; *Исти*, *Бојословље*, 1, 1932, 23-41.

ма њихов садржај и указујући на однос поменутих дела са делима његових савременика. Најзначајнији и најобимнији део рада Фрадинског о Светом Нилу Синајском јесте трећи, последњи, под насловом *Морално-аскејско учење Светиої Нила Синајскої*.²⁶ Аутор систематски излаже и анализира учење Светог Нила о човеку и циљевима његовог овоземаљског живота, слободи воље, промислу Божјем и благодати, земаљском богатству, задовољствима и овосветској мудрости, греху и демонима и на крају, врлини и монашком животу.

Докторска дисертација Фрадинског о Светом Нилу Синајском била је резултат вишегодишњег истраживања и својеврсног унутрашњег проживљавања живота Светог Нила и подвизавања у духу учења овог Светог Оца.²⁷ Она представља историјско-патристичко-аскетску синтезу, која је дала значајан допринос српској богословској науци. О овоме сведочи оцена Филарета (Гранића), дата у приказу дисертације, објављеном у *Бојословљу*: „Дисертација г. Фрадинског претставља ваљан прилог историји морално-аскетске доктрине у старој цркви и успешно попуњује једну осетну празнину у православној теолошкој науци наших времена.“²⁸

После одбране докторске дисертације, Фрадински је у *Бојословљу* објавио два рада: *Харизматичко-јерархичка институција у старој хришћанској цркви*²⁹ и *Црква и држава. Њихов међусобни однос у другом периоду хришћанске цркве од 313 до 1054 године*.³⁰ Оба рада на сажет, али исцрпан начин, разматрају важна питања за историју Цркве у првом миленијуму.

Првопоменути рад представља приступно доцентско предавање Фрадинског, које је у присуству ректора београдског Универзитета, декана, професора и студентата ПБФ, одржано 24. новембра 1939. године.³¹ Као разлог за избор теме приступног предавања (о харизматичкој служби у раној Цркви) наводи неопходност Божје благодати за свако добро људско дело и додаје: „Та се благодатна помоћ нарочито видљиво испољила и у животу првих црквених општина, у тако званој харизматичко-јерархичкој институцији, која је постојала у цркви до почетка III века и коју смо изабрали као тему за наше приступно предавање.“³² У овом раду, који представља помак у ондашњој српској црквеноисторијској науци,³³ на основу изворних тексто-

²⁶ Исти, *Бојословље*, 2, 1932, 154-164; Исти, *Бојословље*, 1, 1933, 45-60; Исти, *Бојословље*, 3, 1933, 222-241; Исти, *Бојословље*, 4, 1933, 307-319; Исти, *Бојословље*, 1, 1934, 41-53; Исти, *Бојословље*, 2, 1934, 175-185; Исти, *Бојословље*, 2, 1936, 146-162; Исти, *Бојословље*, 2, 1938, 124-144.

²⁷ Душан Кашић, у некрологу Фрадинском, преноси сведочанства блиских пријатеља Фрадинског, о његовом «урањању» у епоху и живот Светог Нила Синајског.- Кашић Д., *Црквени историчар др Викентије Ф. Фрадински*, 29.

²⁸ Филарет (Гранић), *Вик. Фрадински, Св. Нил Синајски*, 180. Сличну оцену дисертације Фрадинског понавља и Атанасије (Јевтић).- Атанасије (Јевтић), *Др Викентије Флоријанович Фрадински*, 191.

²⁹ Фрадински В. Ф., *Харизматичко-јерархичка институција у старој хришћанској цркви, Бојословље*, 3-4, 1939, 201-215.

³⁰ Исти, *Црква и држава. Њихов међусобни однос у другом периоду хришћанске цркве од 313 до 1054 године, Бојословље*, 2, 1940, 103-113.

³¹ Исти, *Харизматичко-јерархичка институција у старој хришћанској цркви*, 201. Фрадински, на почетку свог приступног предавања, обнавља успомену на утемељивача Катедре за Општу историју Хришћанске Цркве Александра Павловича Доброклонског, истичући његов допринос руској и српској црквеноисторијској науци.- *Истио*, 202.

³² *Истио*, 203.

³³ Душан Кашић овај рад Фрадинског назива «првим озбиљним прилогом за познавање ове

ва (Дидахи,³⁴ Пастир Јермин, Црквена историја Јевсевија Кесаријског), Фрадински представља три харизматичке службе у раној Цркви (апостоли, пророци и дида-скали). За сваку понаособ износи битне историјске информације, анализира њихову улогу и значај за живот првих хришћанских општина и разматра узроке њиховог постепеног нестајања.

У другопоменутом раду, Фрадински разматра односе између Цркве и државе у Источном Римском царству, почев од времена објављивања Миланског едикта, закључно са временом Великог раскола. Излажући ставове Отаца Цркве, као и прописе византијског државног законодавства, у вези са поменутиим питањем, односе између Цркве и државе у датом периоду дефинише као „координирана дијархија“.³⁵ За овај рад Душан Кашић каже: „Студија је кратка, али лепо конципована и кристално израђена. Зато је не само информативна него и пријатна.“³⁶

Посебну целину чине радови Фрадинског о источним хетеродоксним заједницама (дохалкидонци-монофизити и несторијанци), који су током 50-их година објављивани у *Зборнику Православној бојословској факултету* и *Бојословљу*.³⁷ Ови радови представљају плод вишегодишњег истраживања историјског развоја и богословских концепција поменутих заједница. Пошто су објављивани у навечерје интензивирања дијалога између Православне Цркве и дохалкидонских источних заједница,³⁸ претендовали су да, поред научног, имају и практичан значај, односно да буду својеврстан приручник-водич за наступајући дијалог.³⁹

У поменутиим радовима Фрадински пружа детаљан историографски преглед развоја источних хетеродоксних заједница, као и анализу њиховог богословља, богослужбене праксе, црквене управе и обичаја. У сваком од поменутих аспеката указује на сличности и разлике између Православне Цркве и поменутих заједница, при чему нарочиту пажњу посвећује значају и утицају разлика на њихово евенту-

институције (харизматичке- прим. аут.)» (Кашић Д., *Црквени историјар гр Викенџије Ф. Фрадински*, 29). Посебно издвајајући овај рад, Атанасије (Јевтић) наводи да је он „био значајан прилог научно-богословском раду код нас до рата“ (Атанасије (Јевтић), *Др Викенџије Флоријановић Фрадински*, 191).

³⁴ Нарочито је значајно истаћи да је Фрадински изнео и аргументовао тврдњу да ранохришћански спис Дидахи није пронашао митрополит Филотеј (Вријеније), као што се уобичајило тврдити у науци, већ руски архимандрит Антонин (Капустин).- Фрадински В. Ф., *Харизматичко-јерархичка институција у старој хришћанској цркви*, 204-205.

³⁵ Исти, *Црква и држава. Њихов међусобни однос*, 104.

³⁶ Кашић Д., *Црквени историјар гр Викенџије Ф. Фрадински*, 30.

³⁷ Фрадински В. Ф., Јерменско-Григоријанска црква, *Зборник ПБФ, I*, 1950, 119-146; Исти, Сиријско-јаковитска црква, *Зборник ПБФ, II*, 1951, 89-105; Исти, Абисинска црква, *Зборник ПБФ, II*, 107-133; Исти, Сирскохалдејска или источносирска Несторијанска црква, *Зборник ПБФ, III*, 1954, 71-88; Исти, Коптска црква, *Бојословље, I-2*, 1959, 47-68.

³⁸ Озбиљнији контакти, после Другог светског рата, између Православне Цркве и дохалкидонских заједница отпочели су током 50-их година, добивши током 60-их година институционални облик, почев од сусрета у Архусу 1964. године. Детаљне податке о годинама и местима сусрета мешовите православно-дохалкидонске Комисије за дијалог, током друге половине XX века видети у: Жан Клод Ларше, Христолошко питање I. Поводом пројекта сједињења Православне Цркве и црква нехалкидонских: проблеми теолошки и еклисиолошки нису решени, *Видослов (васкришњи број)*, 2001, 68-69.

³⁹ Управо у овом контексту треба посматрати и заједнички поднаслов свих пет радова: *Поводом решавања питања њене (одређене хетеродоксне источне заједнице- ѝрим. аут.) уније са Источно-православном црквом*. Рад о несторијанској заједници представља проширену верзију дела реферата о хетеродоксним источним заједницама, који је поднет Светом архијерејском синоду Српске Цркве 1948. године.

ално уједињење. Управо у овом сегменту садржана је суштина ових радова. Фрадински настоји да у потпуности минимизира разлике између Православне Цркве и источних хетеродоксних заједница. Посебно инсистира на томе да савремене дохалкидонске заједнице нису радикално монофизитске („евтихијанска варијанта“), већ умерене „северијанске“, које стоје „на прагу између монофизита десних фракција и православља“.⁴⁰ Позивајући се на ранија истраживања (Порфирије Успенски, Клеменс Коп), везана за коптску заједницу, истиче: „У сваком случају морамо признати да сва ова сведочанства, у најмању руку, констатују велику сличност у христолошким погледима савремених Копта у односу на православље.“⁴¹ Сличне ставове износи и у погледу јерменске заједнице. Анализирајући низ симболичких и богослужбених текстова поменуте заједнице, као и радове значајних јерменских теолога закључује да су „то изрази које би могао да потпише православни диофизит и диотелит“.⁴² За сиро-јаковитску заједницу тврди да „стоји на граници са православљем“ и да је „њено вероучење врло близу православном, можда још ближе него вероучење јерменске цркве“.⁴³ Фрадински се својим ставовима приближава становишту да се у спору између православних и дохалкидонаца (и несторијанаца) не ради о суштинским разликама у погледу догме, већ о неспоразумима терминолошког карактера, сличним неспоразумима између александринаца, предвођених Светим Кирилом и антиохијаца, предвођених Јованом, у годинама после Трећег Васељенског сабора.⁴⁴ Ти неспоразуми су кроз историју били подстицани „од стране националног сепаратизма“,⁴⁵ али су ојачавани и „тактичким грешкама Грка“, који су уместо на суштини инсистирали на споредним стварима, попут обредних разлика (као пример наводи грчку антијерменску средњовековну литературу).⁴⁶

Као предуслов уједињења Православне Цркве са источним хетеродоксним заједницама, Фрадински наводи неопходност прихватања, од стране другопоменутих, одлука свих Васељенских сабора, а посебно Четвртог Халкидонског. Такође, истиче и неопходност искључења из диптиха светих поменутих заједница, личности које су осуђене од стране Васељенских сабора, попут Диоскора александријског, Севера антиохијског и Несторија.⁴⁷ Ипак, поменути ставови бивају релативизовани становиштем Фрадинског у вези са питањем *intercommunio in sacris* са источним хетеродоксним заједницама. У случају Копта (а слично понавља и у случајевима осталих источних хетеродоксних заједница) истиче: „Што се, пак, тиче питања о *intercommunio in sacris*, то при решавању овог проблема не налазимо нарочитих тешкоћа. Јер су Копти сачували потпуно православно учење о тајнама, а и учење њихове цркве о јерархији је исто тако православно. Према томе у случају

⁴⁰ Фрадински В. Ф., *Коййска црква*, 63.

⁴¹ *Истио*, 52.

⁴² Исти, *Јерменско-Гријоријанска црква*, 131.

⁴³ Исти, *Сиријско-јаковийска црква*, 98.

⁴⁴ Исти, *Сирскохалдејска или источносирска Несторијанска црква*, 85.

⁴⁵ Исти, *Коййска црква*, 63.

⁴⁶ Исти, *Јерменско-Гријоријанска црква*, 126.

⁴⁷ Исти, *Коййска црква*, 64; Исти, *Јерменско-Гријоријанска црква*, 141; Исти, *Сиријско-јаковийска црква*, 98; Исти, *Абисинска црква*, 130; Исти, *Сирскохалдејска или источносирска Несторијанска црква*, 84.

хитне (подвукао Фрадински- прим. аут.) потребе може се дозволити *intercommunio in sacris* са Коптима.⁴⁸

На овај начин, Фрадински заокружује концепцију, која минимизира догматске разлике између Православне Цркве и источних хетеродоксних заједница.⁴⁹ И поред формалног захтева да поменуте заједнице прихвате догматске одлуке Халкидонског сабора, он допушта могућност заједничарења у Светој Евхаристији (истина, само у хитним случајевима) и пре постизања пуног догматског јединства.

Пет радова Викентија Фрадинског о источним хетеродоксним заједницама представљали су, до тада, најпотпуније радове на српском језику о поменутој теми.⁵⁰ Радови су написани на основу тадашње релевантне литературе на руском, немачком и другим језицима. Историографски део ових радова пружа добар преглед живота источних хетеродоксних заједница у прошлости. У богословско-еклисиолошком делу радова Фрадински сагледава могућности за превазилажење раскола који своје корене вуче из V века. Модел који заступа заснован је на црквеној икономији, али и на, чини се, понекад, потцењивању значаја догматских разлика између Православне Цркве и источних хетеродоксних заједница.⁵¹

Закључак

Викентије Флоријанович Фрадински је својом делатношћу себе уградио у историју Православног богословског факултета у Београду. Остао је веран до краја живота факултету, на којем је дипломирао и докторирао. Дајући завршну анализу научног доприноса Фрадинског српском богословљу, цитирамо професора др Душана Кашића, који је оценио да основна карактеристика научних радова Фрадинског „није квантитет него квалитет. Библиографија радова В. Фрадинскога није обимна, али је зато оно што је дао солидно и претставља у пуном смислу речи озбиљан прилог црквеној историографији и богословској науци уопште.“⁵²

⁴⁸ Исти, *Коййска црква*, 64.

⁴⁹ Коментаришуће радове Фрадинског о источним хетеродоксним заједницама, професор Душан Кашић истиче: „Показао је да против уједињења тих цркава са православном нема толико стварних, догматских, колико споредних разлога, формалних, насталих услед историјског развитака и услед узајамног антагонизма између грчко-византијске православне цркве и тих хетеродоксних националних цркава Истока... У погледу учења ових цркава Фрадински је показао да су разлике са православљем више надуване узајамном борбом, него ли што су стварне.“- Кашић Д., *Црквени историограф др Викентије Ф. Фрадински*, 30-31.

⁵⁰ Пре наведених радова Фрадинског, једини рад са научном вредношћу о поменутој проблематици био је чланак Душана Јакшића, у *Гласнику Српске православне иаширијаршије*: Јакшић Д., *Односи Православне Цркве према хетеродоксним црквама на Истоку и на Западу, Гласник Српске православне иаширијаршије*, 11-12, 1931, 166-182. Такође је потребно поменути и опширан трактат Александра Павловича Доброклонског *Христѿанския хейеродоксальнѿя цѣркви (к воѿросу о соединении их с православной и о intercommunio in sacris)*, који је написан 30-их година за потребе српског Архиепископског синода, али који никада није објављен.

⁵¹ У овом контексту упућујемо на две савремене расправе које анализирају „православност“ дохалкидонских заједница: Ларше Ж. К., Христолошка питања. Поводом пројекта сједињења Православне Цркве и цркава нехалкидонских: Проблеми теолошки и еклисиолошки нису решени, *Видослов*, 23, 24, 2001, 68-101; 93-131; Атанасије (Јевтић) еп., Христологија Севира антиохијског није православна, *Теолошки вѿлеги*, 2, 2011, 47-54.

⁵² Кашић Д., *Црквени историограф др Викентије Ф. Фрадински*, 31.

*Прилој 1. Оцене Викенџија Флоријановича Фрагинској, студентиа
Православној богословској факултетиа у Београду⁵³*

Предмет	Професор испитивач	Оцена	Датум полагања испита
Јеврејски језик	Михаило Алексејевич Георгијевски	10	22. мај 1922
Психологија	Василије Васиљевич Зенковски	10	26. јун 1922
Историја филозофије	Василије Васиљевич Зенковски	10	11. октобар 1922
Теорија сазнања и логике	Василије Васиљевич Зенковски	9	11. октобар 1922
Историја религије	Веселин Чајкановић	10	12. октобар 1922
Апологетика	Радивој Јосић	10	10. фебруар 1923
Свето Писмо Новог Завета	Димитрије Стефановић	9	10. фебруар 1923
Стари Завет. Библијска историја са археологијом	Теодор Иванович Титов	10	28. фебруар 1923
Свето Писмо Старог Завета	Николај Никанорович Глубоковски	10	2. јун 1923
Новозаветна библијска историја	Теодор Иванович Титов	10	27. јун 1923
Грчки језик	Драгутин Анастасијевић	10	29. јун 1923
Црквенословенски језик	Лазар Мирковић	10	11. фебруар 1924
Општа историја Хришћанске Цркве	Александар Павлович Доброклонски	одустао	7. март 1924
Општа историја Хришћанске Цркве	Александар Павлович Доброклонски	8	24. јун 1924
Догматика	Симеон (Станковић)	10	13. октобар 1924
Руски језик	Радован Кошутић	6	7. фебруар 1925
Историја Српске Цркве	Стеван Димитријевић	Није се појавио на испиту	10. фебруар 1925
Историја културе Византије	Драгутин Анастасијевић	10	10. фебруар 1925
Патрологија	Марко Микијељ	9	13. фебруар 1925
Педагогика са катихетиком	Јордан Илић	10	16. јун 1925
Литургија	Лазар Мирковић	8	18. јун 1925
Историја Српске Цркве	Стеван Димитријевић	10	26. јун 1925

⁵³ Подаци су представљени на основу пријава за полагање испита, које се налазе у: Архив ПБФ, Досије Викенџија Флоријановича Фрагинској (студентски).

Упоредно богословље	Никола Ђорђевић	10	12. октобар 1925
Хришћанска археологија и уметност	Владимир Петковић	9	14. октобар 1925
Црквено право	Чедомил Митровић	8	11. фебруар 1926
Црквено певање	Коста Манојловић	8	13. фебруар 1926
Пастирско богословље	Дамаскин (Грданички)	9	14. фебруар 1926
Омилитика	Дамаскин (Грданички)	8	14. фебруар 1926
Морално богословље	Симеон (Станковић)	10	15. фебруар 1926

Прилој 2. Библиографија радова Викентија Флоријановича Фрадинског⁵⁴

Научно-критички преглед Ренановог дела „Живот Исусов“, *Прејлед Цркве Ејархије Нишке*, 1924.

О сличности и разлици између свештеника и световњака, *календар Црква*, 1938.

Однос према духовним пастирима, *календар Црква*, 1938.

Свети Нил Синајски, његов живот, књижевни рад и морално-аскетско учење, *Бојословље*, 3 (1931) 200-218; 4 (1931) 289-304; 1 (1932) 23-41; 2 (1932) 154-164; 1 (1933) 45-60; 3 (1933) 222-241; 4 (1933) 307-319; 1 (1934) 41-53; 2 (1934) 175-185; 2 (1936) 146-162; 2 (1938) 124-144.

Karl Neussi: Der Ursprung des Mönchtums. Verlag von I. C. V. Mohr (Paul Siebeck). Tübingen, 1936. S. XII, *Бојословље*, 1, 1939, 90-95. (приказ)

Харизматичко-јерархичка институција у старој хришћанској цркви, *Бојословље*, 3-4, 1939, 201-215.

Црква и држава. Њихов међусобни однос у другом периоду хришћанске цркве од 313 до 1054 године, *Бојословље*, 2, 1940, 103-113.

Ф. Рајевски, Символичке књиге енглеске епископалне цркве са православног догматског гледишта, Београд, 1939, стр 221, *Бојословље*, 3-4, 1940, 310-313. (приказ)

Јерменско-Григоријанска црква, *Зборник ПБФ*, I, 1950, 119-146.

Сиријско-јаковитска црква, *Зборник ПБФ*, II, 1951, 89-105.

Абисинска црква, *Зборник ПБФ*, II, 1951, 107-133.

Сирскохалдејска или источносирска Несторијанска црква, *Зборник ПБФ*, III, 1954, 71-88.

Коптска црква, *Бојословље*, 1-2, 1959, 47-68.

Необјављени радови⁵⁵

Црква и монашијво

Крајњи историјски Руске црквене оштинине у Београду и њеној односа према Московској патријаршији

Православно ли учење Митрополија Антонија (Храјовицког) о њервородном трехе

⁵⁴ До сада је објављена једна библиографија радова Фрадинског: Атанасије (Јевтић), *Др Викентије Флоријанович Фрадински*, 192. Библиографију радова, у овом раду, наводимо на основу поменуто (до сада једине) библиографије и података из архивске грађе: АС, фонд: Министарство просвете Краљевине Југославије, *Досије Викентија Флоријановича Фрадинског*; Архив ПБФ, *Досије Викентија Флоријановича Фрадинског (професорски)*.

⁵⁵ Списак необјављених радова Фрадинског наводимо на основу података из архивске грађе: АС, фонд: Министарство просвете Краљевине Југославије, *Досије Викентија Флоријановича Фрадинског*; Архив ПБФ, *Досије Викентија Флоријановича Фрадинског (професорски)*.

Архивска грађа коришћена у раду

- Архив Србије (Београд), фонд: Министарство просвете Краљевине Југославије, *Досије Викентија Флоријановича Фрадинског*.
- Архив Православног богословског факултета (Београд), *Досије Викентија Флоријановича Фрадинског (студентски)*.
- Архив Православног богословског факултета (Београд), *Досије Викентија Флоријановича Фрадинског (професорски)*.
- Архив Православног богословског факултета (Београд), *Књига дипломираних студената на основним студијама (1925-1998)*.
- Архив Православног богословског факултета (Београд), *Главна књига уписаних студената на Богословски факултет СПЦ, од оснивања факултета до 1995. године*.
- Архив Православног богословског факултета (Београд), *Књига записника седница факултетског Савета 1920-1930*.

Цитирана литература

- Атанасије (Јевтић), Др Викентије Флоријанович Фрадински, *Богословље*, 1-2, 1980, 191-192.
- Атанасије (Јевтић) еп., Христологија Севира антиохијског није православна, *Теолошки погледи*, 2, 2011, 47-54.
- Драшковић Ч., Чetrдесет година Богословског факултета у Београду, *Богословље*, 1-2, 1961, 1-26.
- Јакић Д., Односи Православне Цркве према хетеродоксним црквама на Истоку и на Западу, *Гласник Српске православне епископатурије*, 11-12, 1931, 166-182.
- Кашић Д., Црквени историчар др Викентије Ф. Фрадински, *Богословље*, 1-2, 1961, 27-32.
- Ларше Ж. К., Христолошко питање I. Поводом пројекта сједињења Православне Цркве и црква нехалкидонских: проблеми теолошки и еклисиолошки нису решени, *Видослов (вазкршњи број)*, 2001, 68-101.
- Ларше Ж. К., Христолошко питање II. Поводом пројекта сједињења Православне Цркве и црква нехалкидонских: проблеми теолошки и еклисиолошки нису решени, *Видослов (преображењски број)*, 2001, 93-131.
- Пузовић В., Личност и дело проф. др Александра Павловича Доброклонског (I део), *Српска теологија у XX веку – исцрпљивачки проблеми и резултати*, 10, 2011, 39-74.
- Пузовић В., Личност и дело проф. др Александра Павловича Доброклонског (II део), *Српска теологија у XX веку – исцрпљивачки проблеми и резултати*, 11, 2012, 92-111.
- Филарет (Гранић), Вик. Фрадински, Св. Нил Синајски, његов живот, књижевни рад и морално-аскетско учење. Diss. Београд 1938. IX, 173, 8, *Богословље*, 2, 1939, 175-180.
- Фрадински В. Ф., Свети Нил Синајски, његов живот, књижевни рад и морално-аскетско учење, *Богословље*, 3 (1931) 200-218; 4 (1931) 289-304; 1 (1932) 23-41; 2 (1932) 154-164; 1 (1933) 45-60; 3 (1933) 222-241; 4 (1933) 307-319; 1 (1934) 41-53; 2 (1934) 175-185; 2 (1936) 146-162; 2 (1938) 124-144.
- Фрадински В. Ф., Харизматичко-јерархичка институција у старој хришћанској цркви, *Богословље*, 3-4, 1939, 201-215.
- Фрадински В. Ф., Црква и држава. Њихов међусобни однос у другом периоду хришћанске цркве од 313 до 1054 године, *Богословље*, 2, 1940, 103-113.
- Фрадински В. Ф., Јерменско-Григоријанска црква, *Зборник ПБФ*, I, 1950, 119-146.
- Фрадински В. Ф., Сиријско-јаковитска црква, *Зборник ПБФ*, II, 1951, 89-105.
- Фрадински В. Ф., Абисинска црква, *Зборник ПБФ*, II, 1951, 107-133.
- Фрадински В. Ф., Сирскохалдејска или источносирска Несторијанска црква, *Зборник ПБФ*, III, 1954, 71-88.
- Фрадински В. Ф., Коптска црква, *Богословље*, 1-2, 1959, 47-68.

Владислав Пузовић

Викентий Флорианович Фрадынский – историк Церкви

Резюме: В предлагаемой работе анализируется вклад проф. д-р Викентия Флориановича Фрадынского в развитие сербского академического богословия, в частности, сербской церковно-исторической науки. В начале статьи представлены подробные биографические данные о Фрадынском. Потом рассматриваются научные работы упомянутого русского ученого. Особое внимание посвящено анализу его докторской диссертации, посвященной святому Нилу Синайскому, а также серии работ, посвященных восточным хетеродоксальным обществам. В приложении работы представлены отметки Фрадынского (в годы студенчества) и полный список его опубликованных работ.